

Leokadia Wiatrowska*

WIELOŚĆ WARTOŚCI DOSTRZEGANYCH W FILMACH PRZYRODNICZYCH PRZEZ STUDENTÓW

Aksjologiczny wymiar kultury

Wychowanie do kultury, jak i przez kulturę to celowa działalność pedagogiczna w jej obszarze instytucjonalnym i pozainstytucjonalnym, bezpośrednim i pośrednim. Kultura jawi się jako treść oraz efekt edukacji szkolnej i pozaszkolnej. To rzeczywistość stworzona dla jej potencjalnych odbiorców, posiadająca duże możliwości wpływania na człowieka, kreując jego osobowość oraz rozwijając kompetencje. Ponieważ poznawanie rzeczywistości ma w znaczącej mierze charakter sensualny, oddziaływanie więc poprzez czynniki kulturowe na poszczególne zmysły pozwala na pełny i adekwatny odbiór rzeczywistości. Przejawia się to między innymi w internalizacji wartości uniwersalnych, które stanowią kwintensencję pozytywnych wpływów kulturowych w płaszczyźnie aksjologicznej. Edukacja przez treści do wartości ma prowadzić do zmiany struktur mentalnych, prowadzenie bowiem to tworzenie warunków rozwoju¹. W ramach tych właśnie warunków plasuje się szklany ekran, jako powszechny i społecznie aprobowany środek przekazu kultury.

Wszechobecnie funkcjonujące mass media/multimedia ostatecznie zdecydowały o charakterze kultury, jej wymiarze i znaczeniu, stając się hegemonem przekazu treści kulturalnych o częstokroć ambiwalentnych, homogenicznych treściach. Jako potężne środki przekazu stają się kreatorami kultury popularnej, jak też mogą stanowić czynnik sprawczy w podnoszeniu kultury na poziom wyższy. Ze względu jednak na potrzeby odbiorców, jak i łatwe i szybkie zyski producentów, dociera do szerokich rzesz odbiorców najczę-

***Leokadia Wiatrowska** – dr, adiunkt w Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Brzegu. Obszarem swoich zainteresowań czyni małe dzieci (szczególnie te ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się), ich przestrzeń życiową determinującą efekty dydaktyczne) oraz czynniki oddziałujące terapeutycznie na zaburzenia rozwojowe. Ponadto zajmuje się wychowaniem w jego aksjologicznym aspekcie jako jednym z elementów celowej działalności wychowawczej. Obecnie pracuje nad polisensoryczną metodą aktywności poznawczej dziecka ułatwiającą proces poznawania liter.

¹K. FERENZ, *Konteksty edukacji kulturalnej. Społeczne interesy i indywidualne wybory*, Zielona Góra 2003, s. 9.

ściej kultura niska, a jej wartość jest mało znacząca dla progresji rozwojowej człowieka i ma niewiele wspólnego z kulturą wysoką, adresowaną tylko do środowisk elitarnych. Jest to wyraźny objaw dualizmu trendów rozwoju kultury współczesnej, gdzie „Jeden trend – to koncepcja *paidei* akcentująca aksjologiczno-edukacyjny aspekt kultury. Drugi, traktujący kulturę jako towar podlegający prawom rynku, stanowi swoisty syndrom współczesności i poważne wyzwanie edukacyjne”².

W kontakcie odbiorcy z mass mediami nie sposób pominąć pedagogicznego odbioru mediów, który „[...] sprowadza się do uczenia się najnowszej technologii kształcenia, do selektywnego i aktywnego odbioru treści przekazywanych przez te media oraz do współtworzenia i tworzenia programów edukacyjnych”³. Selektywny wybór rodzi się w wyniku krytycznego podejścia do ofert programowych, w których widz zdeterminowany będzie osobniczymi potrzebami i dążeniami. Inkulturacja zatem to nie tylko wchodzenie w kulturę, ale twarde podłoże kształtowania osobowości człowieka i pełni człowieczeństwa, odzwierciedlająca się w internalizacji przekonań, wartości, sądów i idei. Jak określił J. Gajda: „Droga wolnej jednostki do kultury prowadzi przez uczestnictwo w życiu społeczno-kulturalnym przez przeżywanie, obyczaje, przyjęty styl życia”⁴.

Zakładając, że wartości i życie zgodne z ich zasadami stanowią swoisty rodzaj *signum temporis*, to treści przekazywane przez srebrny ekran muszą zawierać w sobie treści stanowiące znamię czasu, po to, aby mieć grono zwolenników i odbiorców. Treści te winny wiązać się ze zmianami w zakresie globalnych procesów modernizacji i przemian cywilizacyjnych, w zakresie procesów, które wpływają na zróżnicowanie wartości oraz ze zmianami dotyczącymi przekształceń politycznych ustrojowych czy historycznych. Ujmowanie i przekazywanie tych zmian, którym towarzyszy reorientacja wartości i norm regulujących działania w różnych sferach życia prywatnego czy publicznego, czy też powstające odmienne logiki racjonalności działania, to nieodzowne elementy wpływów kulturowych, w czym dominującą rolę odgrywa telewizja.

Telewizja jako XI muza współczesności

Telewizja, będąc najpopularniejszym i najłatwiej dostępnym środkiem przekazu proponuje, kusi i zachęca wielością obrazów, problematyką czy charakterem emitowanych programów. Ze względu na sposób ujęcia rzeczywistości, konstrukcję i układy formalne wyodrębnia się gatunki filmowe, wśród któ-

²J. GAJDA, *Media w edukacji*, Kraków 2005, s. 15.

³J. GAJDA, *op. cit.*, s. 73.

⁴J. GAJDA, *Pedagogika kultury w zarysie*, Kraków 2006, s. 59.

rych funkcjonują filmy oświatowe (dydaktyczne), stanowiące swoisty rodzaj edukacji permanentnej. Zawierają one treści popularyzujące naukę, sztukę czy też przyrodę. Odwołują się one niejednokrotnie do sfery emocjonalnej, poznawczej czy estetycznej człowieka (filmy przyrodnicze), stąd ich wielce znaczące walory pedagogiczne.

Telewizja to także sztuka, gdy spojrzeć na nią z perspektywy jej twórców, którymi są właśnie ludzie. To twórcy obrazów telewizyjnych, poprzez tworzenie obrazów wyrażających „siebie” nadają tym przekazom walory artystycznej ekspresji i artystycznego przedstawienia rzeczywistości, wytyczając tym samym drogę do głębszej percepcji dla odbiorcy i stymulując go do refleksji i analizy. Współczesnego człowieka nie stać na marnotrawstwo czasowe, nic nierobienie, próżniactwo, gdyż czas się „zmaterializował” na wartość pieniądza, w związku z czym większość odbiorców nie chce i nie może sobie pozwolić na taką rozrzutność. Za takim stanowiskiem optuje też nauka – pedagogika czasu wolnego – chcąc wychować człowieka jako racjonalnego gospodarza swojego czasu, przygotowanego do dysponowania nim w odpowiednich obszarach kulturowych. Pomimo że nie kwestionuje się osobistej własności i odpowiedzialności jednostki za swój czas, jednak powołując się na nurt „pedagogiki permissywnej”, „pedagogiki wyzwolenia” czy też „pedagogiki radykalnego humanizmu” należałoby egzekwować od telewizji taką ofertę programową, która prowadzi do progresji rozwojowej, a nie stagnacji czy regresji⁵. Telewizja jako XI muza sięga obecnie po takie środki techniczne i twórcze, że w konsekwencji może przybliżyć człowiekowi zasoby, wartości i dorobek kultury całego świata. Jednakże może też symulować rzeczywistość, upraszczając bądź wypaczając prawdziwość i normy moralne – co bezspornie jest łatwiejsze w odbiorze – czyniąc z tego środka przekazu instrument do zniewalania umysłu. Jej aktualne i potencjalne możliwości oddziaływania społecznego są bardzo duże, co tym bardziej wymusza kontrolę i krytykę jej działań. W imię dialektycznej hipotezy o jej pozytywnych i ujemnych wpływach, nauka poprzez empiryczne działania winna ukazywać kierunki jej rozwoju i wskazywać zagrożenia dla nanocywilizacji.

Filmy a sfery wpływu masowego komunikowania

Kultura widziana jako ujmowanie rzeczywistości z punktu widzenia humanistycznego, czyli jako autonomiczny świat powinności i wartości, oddziałuje na poszczególne jednostki poprzez stymulację ich życia duchowego oraz kształtowanie tożsamości osobowej i kulturowej. Znaczenie kultury dla kształcenia, rozwoju i internalizacji wartości w człowieku akcentował E. Spranger pisząc: „[...] ideały kultury przekształcają się w ideały kształ-

⁵D. JANOWSKI, *Pedagogika kultury. Studia i koncepcja*, Kraków 2006, s. 163.

cenia, oznaczają idealną wewnętrzną strukturę osób mających być uczestnikami świata kulturalnego”⁶.

Na gruncie pedagogiki polskiej ściśle wiązał kulturę z jej aspektami wychowawczo-aksjologicznymi B. Nawroczyński, S. Hessen czy B. Suchodolski, który kulturę określał „jako dążenie do osiągnięcia osobowego wyrazu w czynach i myślach, jako służbę wartościom, jako wypracowanie harmonii między różnymi dążeniami i między codziennością a chwilą uroczystą oraz szukanie wspólnej więzi”⁷. Natomiast kształcenie według autora to „proces wewnętrznego wzrostu człowieka, dokonującego się przez jego twórcze działanie i przez głębokie przyswajanie wartości”⁸. Zachodzące między filmem i kształceniem współdziałanie upoważnia i zmusza wychowawców do adekwatnego korzystania z nich w imię celów wychowania, jakimi są wartości i wprowadzanie w świat wartości. Społeczny aspekt filmów jest wspólny także dla procesu wychowania, stąd te dwa rodzaje działań przenikają się i uzupełniają jednocześnie.

Masowe komunikowanie jako przejaw kultury człowieka pośrednio czy też bezpośrednio, świadomie lub podświadomie pełni funkcję wychowawczą i kulturotwórczą. Poddani są jemu wszyscy odbiorcy mass mediów, stąd ranga ich wpływu jest znaczącym składnikiem kształtowania wielu sfer osobowości człowieka. Można więc wyróżnić następujące sfery wpływu masowego komunikowania:

1. wpływ na zachowania (podejmowanie decyzji, zachowania prospołeczne, agresywne itp.),
2. wpływ na poziom wiedzy (stopień poinformowania, zakres wiedzy, poziom kompetencji komunikacyjnych),
3. wpływ na postawy (przekonania, wyznawana ideologia, oceny innych ludzi),
4. wpływ na sprawność organiczną (uszkodzenia narządów zmysłów, skutki braku ruchu)⁹.

Wyróżnione przez J. T. Klappera powyższe wpływy masowej komunikacji budzą wiele niepokoju i obaw z punktu widzenia ich sprawczego kształtowania osobowości człowieka. Mass media – telewizja – stają się zatem

⁶L. CHMAJ, *Prądy i kierunki w pedagogice XX wieku*, Warszawa 1963, s. 356.

⁷B. SUCHODOLSKI, *Uspołecznienie kultury*, Warszawa 1937, s. 15.

⁸*Ibidem*.

⁹J. GAJDA, *Media... op. cit.*, s. 116.

potężnym orężem w działaniach naprawczo-pomocowych, jak i demoralizacyjnych społeczeństwa. Jako składnik czynny wychowawczo wymaga profesjonalizmu w tworzeniu obrazów kulturowych i operowaniu jego wytworami. Jako tworzywo ludzkiej mądrości i/lub bezmyślności może skutecznie prowadzić do zaniku sacrum na rzecz profanum. Brak kontroli nad tworzeniem, edycją i oglądalnością programów telewizyjnych to trafiony środek do zaniku wartości wyższych i odhumanizowania człowieka. Należałoby zatem poddawać dialektycznej analizie wpływy płynące z przekazów telewizyjnych, jak i wszelkich instrumentów służących komunikacji społecznej. Hermeneutyczne podejście ujawniające pozytywy i negatywy przekazów oraz wpływów mediów to zadanie współczesnych nauk skupionych wokół problemów społecznych.

W kręgu telewizyjnej rzeczywistości

Wartości jako pomost między tym, co jednostkowe, a tym, co społeczne, poddawane były niejednokrotnie badawczej komparatystyce w celu potwierdzenia ich autentyczności w preferencjach życiowych jednostek i społeczeństw. System wartości bowiem wyznacza kierunki dążeń życiowych jednostek i grup społecznych, w tym także kierunki podejmowanych i realizowanych dróg edukacyjnych¹⁰. Najczęściej jednak badania te dotyczyły ogólnych wartości preferowanych przez jednostki, grupy czy społeczeństwo bądź przedstawiały hierarchię wartości czy też system wartości funkcjonujący w społeczeństwie¹¹. Poniższe badania miały na celu ukazanie roli pewnych składników środowiska kulturowego człowieka na kształtowanie się elementów struktury systemu ich wartości, które to składniki – filmy przyrodnicze – stają się czynne środowiskowo w procesach kształcenia. Zakładając, że w życiu współczesnym przekazy kulturowe są pełne negatywnych, ekstremalnych i ambiwalentnych zjawisk, które odczłowieczają ludzkość, jednak nie mogą być one podstawą do kwestionowania wielkiej roli kultury w kształceniu aksjologicznym *homo construens*¹².

Badania na temat wychowawczego znaczenia filmów telewizyjnych, a w szczególności ich specyficznego gatunku, jakim są filmy przyrodnicze, zostały przeprowadzone w grupie **204 studentów**. Z ogólnej grupy ankietowanych **54%** stanowiły kobiety, a **46%** mężczyźni. Indagowane osoby mieściły się w przedziale wiekowym między 20 a 30 lat, co wyraża już w miarę dojrzały wiek człowieka w kontekście jego zasobów aksjologicznych oraz umiejętności selektywnego przetwarzania ofert telewizyjnych. Wszyst-

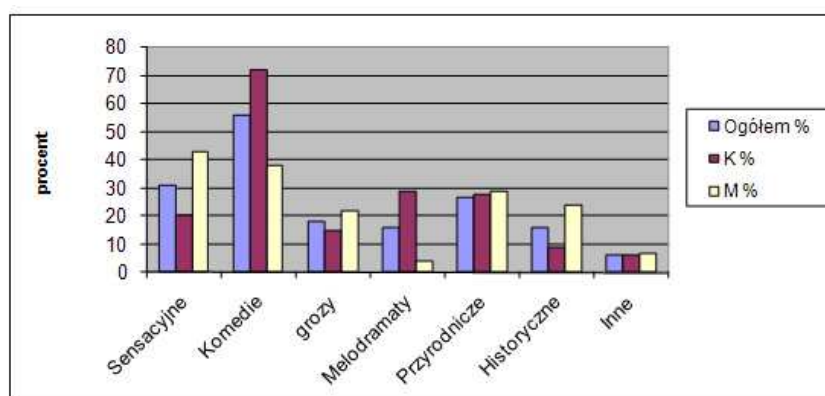
¹⁰M. J. SZYMAŃSKI, *Młodość wobec wartości*, Warszawa 2000, s. 21.

¹¹*Ibidem*, s. 22-29; s. 43-131.

¹²T. BOROWSKA, *Pedagogia ograniczeń ludzkiej egzystencji*, Warszawa 1998, s. 67.

kie wskaźniki podawane są w procentach. Litera **K** to wskaźnik dotyczący **kobiet**, a **M** dotyczy **mężczyzn**. Wszystkie prezentowane wyniki dotyczą badań własnych.

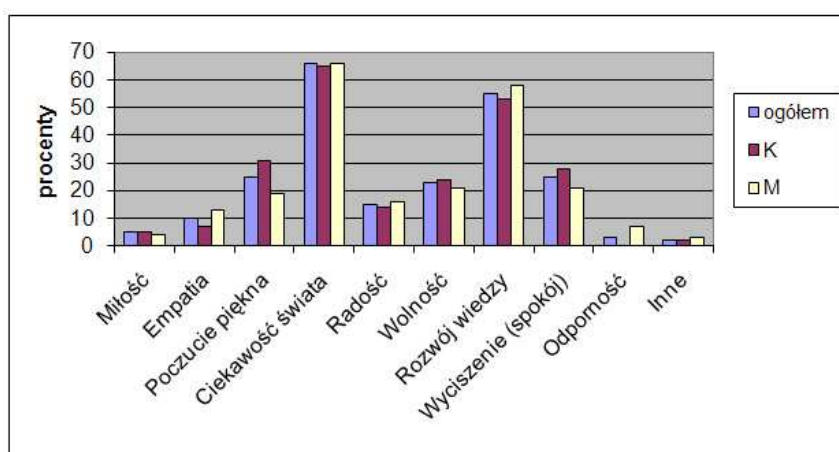
Największa liczba respondentów poświęca na telewizję 2-3 h dziennie (45%), przy czym w tej grupie dominują kobiety (55%). Niejednokrotnie filmy towarzyszą kobietom w codziennych pracach domowych, gdzie korzystając z okazji, bardziej słuchają ich niż oglądają. Niewiele ponad 20% badanych poświęca czas na telewizję w ilości do jednej godziny oraz do 4-5 h dziennie. W oglądaniu telewizji powyżej 5 h dziennie prym wiodą mężczyźni (13%), którzy z racji mniejszych obowiązków domowych, mogą spokojnie oddać się rozkoszy przekazów telewizyjnych.

Wykres 1. Preferowane gatunki filmowe.

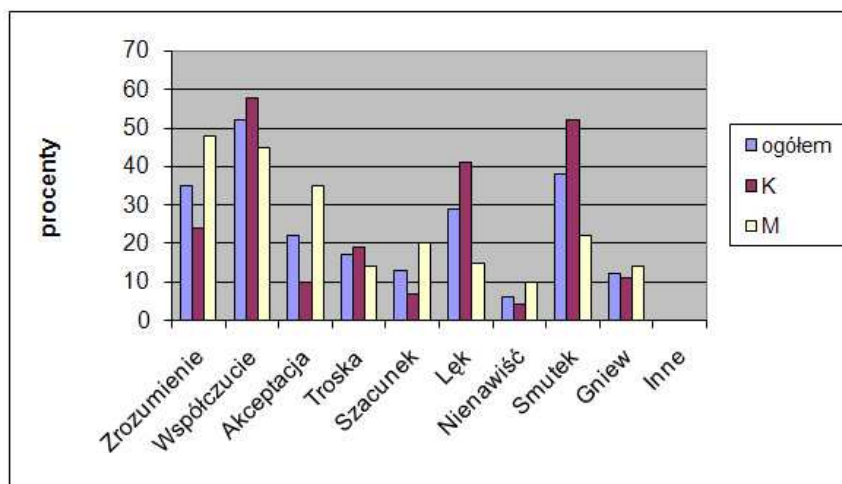
Nie wszystkie gatunki filmów cieszą się jednakową popularnością. Najchętniej oglądane są **komedie**, zarówno przez ogół respondentów (56%), jak i tylko przez kobiety (72%). Badane kobiety niejednokrotnie łączyły wybory: komedie i melodramaty, które odwołują się do sfery emocji człowieka. Mężczyźni natomiast preferują **filmy sensacyjne**. Bardzo często wskazywali oni jednocześnie na filmy sensacyjne i filmy grozy, co świadczy o zapotrzebowaniu tej grupy odbiorców. Trzecią lokatę w tym rankingu zajęły **filmy przyrodnicze**, które ogląda 27% ankietowanych i to w prawie równych proporcjach, gdy chodzi o płeć. Znamiennym wydaje się fakt, że mężczyźni, którzy wskazywali na zainteresowanie filmami przyrodniczymi, często wskazywali też na historyczne, które w przypadku mężczyzn cieszą się większą popularnością (24%) niż u kobiet (8%). Natomiast kobiety przy wyborze filmów przyrodniczych jako ulubionych, często ujawniały kombinację: filmy komediowe i przyrodnicze.

Dla większości indagowanych (63%) ilość nadawanych filmów przyrodniczych w telewizji publicznej jest wystarczająca i zaspokaja ich potrzeby, z czego jednak większość stanowią kobiety (69%). Jednak dla 1/3 badanych ilość tych filmów jest niewystarczająca – w tym dla większej ilości osób płci męskiej – stąd 52% mężczyzn sięga do stacji komercyjnych w celu zaspokojenia potrzeby obejrzenia filmu przyrodniczego. Pomimo że 2/3 badanych opowiedziało się za dosytem tego rodzaju filmów, jednak 50% ankietowanych osób i tak odwołuje się w tej kwestii do stacji komercyjnych, co świadczy o dużej popularności filmów przyrodniczych. Wskaźniki potrzeb i oglądalności tego rodzaju filmów świadczą o dużym zainteresowaniu współczesnego człowieka tematyką tak bliską istotom ludzkim, ze względu na ekologiczny aspekt tego zagadnienia, jak i specyficzne przesłanie tego rodzaju filmów.

Wykres 2. Efekty wywoływane oglądaniem filmów przyrodniczych.

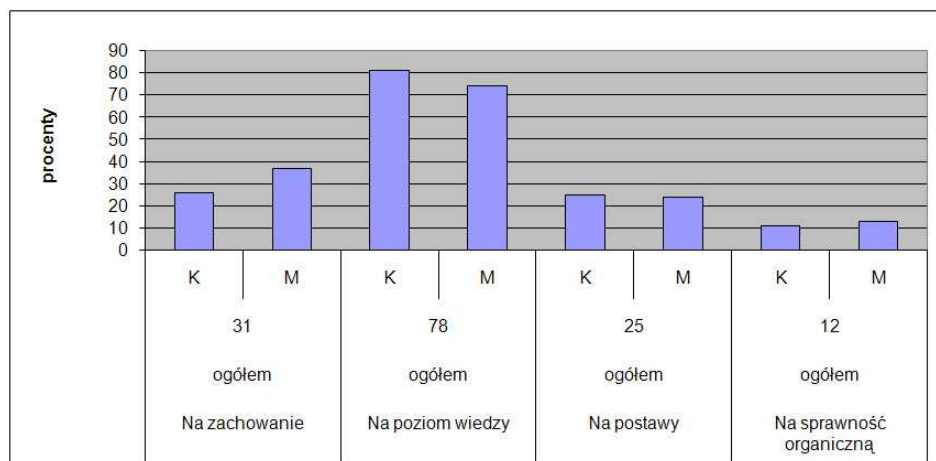
Percepcja filmów przyrodniczych wywołuje najczęściej u badanych **ciekawość świata** (po 66% u kobiet i mężczyzn). Następnym efektem wywołanym przez oglądanie filmów przyrodniczych jest **rozwój wiedzy** (55%) i to zarówno u kobiet, jak i mężczyzn. Filmy te wywołują też u badanych **poczucie piękna** (25%) – przy czym u większej liczby kobiet (31%) niż mężczyzn (19%) – i **wyciszenie (spokój)** 25% badanych – tutaj także u większej ilości kobiet (28%) niż mężczyzn (21%). Ponadto dość duża liczba respondentów wskazała na pojawianie się u nich podczas oglądania tych filmów takich wartości jak: wolność (23%) oraz radość (15%) i to w porównywalnych proporcjach obu płci. Pojawia się także empatia (10%), która jest wielce *znacząca* w kontaktach interpersonalnych.

Wykres 3. Uczucia powstające pod wpływem drastycznych scen między zwierzętami.

Ukazywanie życia zwierząt, to całościowy przegląd ich reakcji i zachowań, wraz z walką o byt i przetrwanie. Drastyczne i okrutne sceny między zwierzętami to realistyczny obraz ich egzystencji. Postrzeganie tych scen wywołuje najczęściej u badanych **współczucie** (52%) i **zrozumienie** (35%), że tak być musi z perspektywy ontogenetycznego i filogenetycznego rozwoju zwierząt. **Akceptuje** taki stan rzeczy 22% ankietowanych, przy czym akceptacja ta dotyczy większej liczby mężczyzn (35%) niż kobiet (10%), u których częściej pojawia się **smutek** (57%) i **lęk** (41%), co jednak nie umniejsza ich zainteresowania tą problematyką. Niepokojącym zjawiskiem jest pojawienie się u 12% badanych, pod wpływem drastycznych sceny między zwierzętami, **gniewu** i u 6% **nienawiści**, co jest raczej niewskazaną emocją, mogącą prowadzić do zachowań niepożądanych. Zatem, oprócz lansowanych ogólnie pozytywnych wpływów wartościujących pod wpływem percepcji filmów przyrodniczych, ujawniają się także wpływy negatywne w postaci generowania emocji dysfunkcyjnych, które dezorganizują życie człowieka. Pojawiający się smutek czy lęk, jak też gniew i nienawiść, to niepożądane zjawisko z perspektywy działań wychowawczych. Na kanwie takich doświadczeń mogą powstawać u ludzi negatywne nastawienia do zwierząt jako tych istot, których egzystencja opiera się tylko na przemocy, zabijaniu i okrucieństwie. Zwierzęta także posiadają swoje prawa: prawo do życia, do wolności, do rozrodczości czy terytorium. Oparte są one o ogólne prawa natury, których my jako istoty myślące nie możemy pogwałcać, tylko respektować w imię podtrzymania gatunku w całym ekosystemie. Tylko selekcja naturalna przyczy-

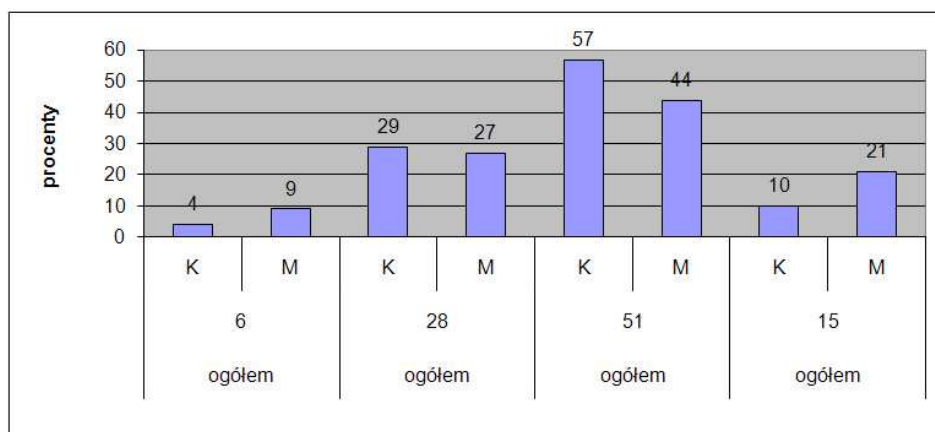
ni się do utrzymania równowagi biologicznej w świecie zwierząt, a wszelka ingerencja człowieka to naruszenie porządku świata. Uruchomienie negatywnych uczuć do zwierząt to irracjonalność myślenia i determinanta skrajnych posunięć.

Wykres 4. Wpływ filmów przyrodniczych na sfery życia człowieka.

Jeżeli chodzi o sfery życia człowieka wyróżnione przez J. T. Klappera, to filmy przyrodnicze wśród badanych mają największy wpływ na **poziom wiedzy** (stopień poinformowania, zakres wiedzy, poziom kompetencji) 78%, z czego dla nieznacznie większej części kobiet (81%) niż mężczyzn (74%). W porównywalnych wielkościach mają one także wpływ na **zachowanie** (podejmowanie decyzji, zachowania prospołeczne, agresywne itd.) 31% – tutaj dla większej liczby mężczyzn (37%) niż kobiet (26%) – i na **postawy** (przekonania, wyznawaną ideologię, ocenę innych ludzi) 25% – tutaj porównywalnie, gdy chodzi o płeć. Wpływ na **sprawność organiczną** (uszkodzenie narządów zmysłów, brak ruchu, aktywność ruchową itd.) wskazało 12% ankietowanych. Największy zatem efekt filmów przyrodniczych wśród indagowanej grupy studentów przejawia się w postaci wartości poznawczych, co jest dużą ich zaletą, zważywszy na fakt ciągłego dążenia (szczególnie rodziców) do podnoszenia wiedzy poprzez kształcenie. Ten wymiar kształcenia, edukacja kulturalna poprzez film, spełnia oczekiwania ludzi, czym potwierdza jej dużą wartość. W znaczącym też stopniu kształtuje zachowanie i postawy człowieka jako istotne w całej osobowości człowieka i progresji rozwojowej. Elementy wyróżnionych sfer (poziom wiedzy, podejmowanie decyzji, przekonania) rzutują na obraz *homo construens*, który umie radzić sobie z ograniczeniami ludzkiego losu kierując swoje działania (zachowania)

w stronę optymalnych możliwości.

Wykres 5. Filmy przyrodnicze jako swoisty rodzaj zooterapii (animaloterapii).

Dla 6% badanych filmy przyrodnicze to zawsze rodzaj zooterapii, ale w większości dla mężczyzn (9%) niż dla kobiet (4%). Często doznaje terapii filmami przyrodniczymi 28% ankietowanych, w porównywalnych proporcjach, jeżeli uwzględnić płeć. Rzadko jej doznaje 51% respondentów, rzadziej jednak kobiety (57%) niż mężczyźni (44%). Natomiast nigdy jej nie dostępuje 15% badanych osób, z czego więcej mężczyzn (21%) niż kobiet (10%). W wyniku tej analizy 1/3 ankietowanych osób doznaje terapii oglądając filmy przyrodnicze, co jest dla nich radosnym doznaniem. Jest to jeszcze jeden rodzaj korzyści płynących z przekazów filmowych o treściach przyrodniczych. Ten nowy obszar działań filmów poszerza jego możliwości o działania terapeutyczne, które w dobie nanocywilizacji stają się potężnym orężem w walce z zaburzeniami człowieka. Zważywszy na niskie względy ekonomiczne, ogólną dostępność do tego rodzaju oddziaływań terapeutycznych i popularność tematyczną tych przekazów, warto wdrażać i popularyzować ten rodzaj filmów, które mają nie tylko walory relaksacyjne, poznawcze i aksjologiczne, ale i znaczące z punktu widzenia psychologicznego.

Wyzwania dla edukacji

Konstatując uzyskane wyniki dla potrzeb edukacji, należałoby stwierdzić, że czas poświęcony na oglądanie telewizji, to nie tylko jego marnotrawstwo, ale realizowanie potrzeb człowieka w postaci właściwej selekcji ofert programowych. Skoro spora liczba badanych wybiera filmy o tematyce przyrodniczej czy o tematyce historycznej, to nie przypadkowość, tylko wolność wyboru

ukonstytuowana w osobowości człowieka. Należy zatem korzystać w edukacji z tych treści i przekazów, w kierunku progresji rozwojowej człowieka, aby rozbudzić/wzmocnić nie tylko sferę poznawczą, ale i aksjologiczną. Ze względu na funkcję wychowawczą filmów przyrodniczych w kontekście aksjologicznym – wyzwalają one u ludzi pozytywne wartości poznawcze, estetyczne czy emocjonalne, należałoby zatem ułatwiać wychowankom kontakt z filmami przyrodniczymi i dążyć do łatwiejszego dostępu do nich. Pomimo że generują one też emocje dysfunkcyjne, jednak nie umniejsza to ich pozytywnej roli w całości kształcenia oddziaływań percepcyjnych. Strzegąc widzów przed takimi następstwami odbioru filmów należałoby dokonywać dialektycznych związków między nimi a światem natury, w którym zwierzęta jako istoty mające życie uczuciowe i swoje interesy, działają dla własnego dobra.¹³ Człowiek zatem, jako istota myśląca ma obowiązek panować nad emocjami i ich następstwami w celu zachowania porządku świata i własnego zdrowia psychicznego.

W wyniku podjętej problematyki badań, kształcenie człowieka i jego aksjologicznego wymiaru to nic innego, jak stworzenie takich warunków edukacyjnych, w których uczeń miałby możliwość wyboru dysponowania środkami przekazu i rodzajami ich tematyki, co może być niekwestionowanym środkiem do celu w edukacji, jakim jest *de facto* rozwój jednostki. Nie bez przyczyny ponad połowa badanych sięga do stacji komercyjnych w celu spotkania się ze światem przyrody, gdyż takie są ich potrzeby i pragnienia. Wychowanie oparte na spełnianiu potrzeb człowieka wyraźnie koresponduje z podmiotowym jego traktowaniem, a to z kolei jest warunkiem skuteczności wychowawczej. Ze względu na to, że filmy przyrodnicze stanowią współdeterminantę w procesie wzmacniania postaw i wartości, winniśmy w procesie dydaktyczno-wychowawczym posiłkować się tą kategorią wpływów jako znaczącą osobniczo i skutkującą społecznie.

Współcześnie, wysoki poziom wiedzy uczniów to największe ich i ich rodziców oczekiwania. Tak też filmy przyrodnicze realizują te potrzeby badanych. Wraz z wpływem na poziom wiedzy, mają one też wpływ na zachowanie czy postawy, co znamionuje wieloaspektowość wpływów tego gatunku filmów. To bogactwo oddziaływań winno wzmacniać w wychowawcach konieczność posługiwania się tą „bronią” jako orężem przeciw wypaczeniom i aspołecznym zachowaniom. Celowy wybór filmów przyrodniczych, jako ulubionych przez ankietowanych, ma też swoje znaczenie dla ich odbiorców. Stanowią one rodzaj terapii na zmaganie się ze współczesnością, z radzeniem sobie w sytuacjach trudnych i kryzysowych. Dostarczają one

¹³D. ŚLĘCZEK-CZAKON, *Problem wartości i jakości życia w sporach bioetycznych*, Katowice 2004, s. 48.

bowiem pozytywnych bodźców i stymulują do odnajdywania sensu życia. Oznacza to, że nie potrzeba wielu godzin poświęconych na te filmy, ale krótkie epizody z życia zwierząt, mogą mieć postać „kojącego balsamu”. Imperatyw życia zwierząt wyznacza reguły i zasady postępowania w ekosystemowych zależnościach, w którym to łańcuchu jesteśmy ogniwem i jako jego składnik mamy poznać te zależności i respektować je, przekładając na ludzki, ale racjonalny sposób postępowania i zachowania.

Leokadia Wiatrowska

MULTITUDE OF VALUES NOTICED BY STUDENTS IN NATURAL SCIENTIFIC FILMS

Abstract

Mass media, as a generally available means of transfer, have the possibility to influence human personality, because of their diverse program themes. Natural scientific films are nowadays really popular to watch. Animal lifestyles are shown in them in a natural way. It is interesting, surprising, intriguing, and shocking. They generate a whole spectrum of values, attitudes or behavior types, which not always have a positive effect on the human psyche. They also evoke emotions which are dysfunctional, like fear, sadness, hatred, or anger. In present days also another type of influence caused by these films has emerged, and that is therapy.